

OSIGURANJE ŽIVOTA - REGULISANJE PRAVNOG ODNOSA I POSLOVNA PRAKSA

Prof. dr Vladimir Kaščelan

Ekonomski fakultet Podgorica

OSIGURANJE prema predmetu

- OSIGURANJE IMOVINE
- OSIGURANJE LICA, koje može biti
  - Osiguranje od posledica nesrećnog slučaja
  - Osiguranje života

Osig. života vrs. osig. imovine

Razlike:

- Rizik se ostvaruje na ličnosti vrs. imovini osiguranog lica
- Cilj osiguranja je isplata osigurane sume vrs. nadoknada štete
- Uslov za ostvarivanje prava nije materijalni interes, kao kod imovinskih osiguranja

OSIGURANJE LICA

- PREDMET SU ŽIVOT I ZDRAVLJE (ne osiguravaju se oni (neprocjenjivi su!) već određeni novčani iznos)
- NEMA OBEŠTEĆUJUĆI KARAKTER (ne primjenjuje se načelo obeštećenja)
- UGOVOR JE DVOSTRANO TERETNI
- UGLAVNOM JE DOBROVOLJNO

Osiguranje od posljedica nesrećnog slučaja

- Osiguranje od posljedica nesrećnog slučaja podrazumijeva obavezu osiguravača da isplati osiguranu sumu osiguraniku ili korisniku ukoliko ugovorom predviđeni nesrećni slučaj prouzrokuje smrt ili invaliditet osiguranika (ili osiguranog lica), kao i da isplati štetu nastalu usljed troškova liječenja i izgubljene zarade u slučaju narušavanja zdravlja ovih lica ili nastupanja njihove prolazne nesposobnosti za rad.

- Nesrećni slučaj se definiše kao iznenadni i od volje osiguranika nezavisan događaj, koji djelujući spolja i naglo na tijelo osiguranika, ima za posljedicu njegovu smrt, potpun ili djelimični invaliditet, prolaznu nesposobnost za rad i narušenje zdravlja koje zahtijeva ljegarsku pomoć.
- Invaliditet označava doživotni gubitak opšte radne sposobnosti.
- Prolazna nesposobnost za rad je nesposobnost za vršenje redovnog zanimanja.
- Pod narušavanjem zdravlja podrazumijevamo one povrede i oboljenja radi čijeg liječenja je potrebna ljegarska pomoć.

- Naknada iz osiguranja od nesrećnog slučaja može se odrediti samo u okviru ugovorene ili zakonom određene osigurane sume. Pri tome osiguravač odgovara samo za one posljedice nesrećnog slučaja koje su obuhvaćene ugovorom o osiguranju ili u zakonu.

OSIGURANJE ŽIVOTA

- Kombinuje osiguranje od osiguranog rizika i štednju (akumulaciju kapitala), tj. obezbjeđuje funkciju osiguranja i funkciju kapitalizovane štednje
- Dugoročan posao, sa više “malih” sumapremija, zbog značaja za privredu ima povoljan poreski tretman
- Važana je premijska (matematička) rezerva, koja je jednaka razlici sadašnjih vrijednosti budućih obaveza osiguravača (os. sume) i obaveza ugovarača (tehničke premije)

Definicija:

OSIGURANJE ŽIVOTA je ugovor kojim se osiguravač, nasuprot plaćenim premijama, obavezuje da isplati osiguraniku ili licu koje on odredi određenu sumu ili rentu u slučaju smrti osiguranika ili za slučaj njegovog doživljenja određenog vremena.

Podaci:

- Učešće osiguranja života u ukupnom osiguranju u svijetu je oko 60%, u Crnoj Gori 2018. (od 86,8 mil.€ ukupne premije) iznosi 17,5% .
- Npr. 1997. godine prihodi od premija osiguranja na svjetskom nivou su bili preko 2 milijarde dolara, a 58% otpada na osiguranje života

Na razvijenost osiguranja života utiču:

- Nivo životnog standarda i GDP
- Stabilnost valute
- Razvijenost socijalnog osiguranja
- Stepen i obim zaposlenosti
- Ostale ekonomske i demografske determinante

Osiguravajuće kompanije su važni

- **INSTITUCIONALNI INVESTITORI** na finansijskom tržištu i na tržištu nekretnina.
To su stalni učesnici koji plasiraju velika novčana sredstva iz svojih fondova, naročito kod životnih osiguranja (početnog fonda sigurnosti, sredstva tehničke rezerve (naročito sredstva matematičke rezerve, kod osiguranja života)
- Slobodna sredstva dobijena po osnovu premija plasiraju u obveznice (najčešće državne), akcije, hipotekarne zajmove, nekretnine itd.

U CRNOJ GORI:

- Osiguranje života je slabo razvijeno, iako posluje 4 društava (od 9 ukupno)- 2018.g
- U narednom periodu će neminovno doći do rasta tržišta osiguranja uz povećanje tražnja za visoko stručnim kadrovima iz ove oblasti, naročito aktuara.

Crnogorski zakon o osiguranju

u životno osiguranje ubraja:

- Osiguranje života
- Rentno osiguranje
- Dopunsko os. lica uz o.ž.
- Druga životna osiguranja

REGULISANJE PRAVNOG ODNOSA OSIGURANJA ŽIVOTA

Pravila:

- Osigurana suma je bitan element polise
- Osigurana suma se isplaćuje u cjelosti nastupanjem osiguranog slučaja
- Nema nadosiguranja i podosiguranja, jer nema osigurane vrijednosti
- Ugovor se može zaključiti i za slučaj smrti ili nezgode trećeg lica

Tehničke osnove:

- Zakon velikih brojeva
- Tablice smrtnosti
- Obračunska (diskontna) kamatna stopa
- Troškovi provođenja osiguranja (akvizicioni, inkaso i upravni)

Bruto premija = neto premija + troškovi

Neto (tehnička) premija = sadašnja vrijednost budućih obaveza iz ugovora

Matematička rezerva

Tehn.premija = riziko premija + štedna premija

- riziko premija pokriva osiguranje za 1 god. (prirodna premija), a štedna buduće štete
- štedna premija se kamati. Od nje se formira matematička rezerva, koja se obrazuje u visini sadašnje vrijednosti budućih obaveza društva za osiguranje umanjene za sad. vr. budućih obaveza ugovarača osiguranja.
- rezervisanje sredstava u pasivi, iz tekućih premija, kako bi pokrio buduće obaveze.

Propisi iz organizacije sistema osiguranja:

- Statusnog karaktera- zakoni i autonomno pravo
- Obligaciono pravnog karaktera- ZOO
- Ostali (npr. opšti uslovi osiguranja)

Ugovor o osiguranju života

- Zaključen je kada ugovarači potpišu polisu. Ugovor se zaključuje na osnovu pismene ponude, učinjene na obrascu osiguravača.
- Ponuda je sastavni dio ugovora zajedno sa opštim i posebnim uslovima osiguranja, tabelom otkupnih vrijednosti i tabelom smanjenih osiguranih suma (bez daljeg plaćanja premije)
- Osiguravač se obavezuje da korisniku osiguranja isplati određenu sumu ili rente, u slučaju smrti osig. lica ili u slučaju doživljenja određenog vremena
- Ugovarač osiguranja- osiguranik se obavezuje da plati premiju(e) osiguranja

Opšta podjela životnog osigur.

Prema načinu na koji se prodaju razlikujemo 4 vrste životnog osiguranja:

- Obično (kojim se mi bavimo)
- Industrijsko
- Grupno i
- Kreditno

Podjela

Prema načinu zaključenja ugovora:

- Sa ljebarskim pregledom
- Bez ljeb. pregleda

Prema broju lica obuhvaćenih ugovorom:

- Individualna
- Kolektivna

Podjela

Prema riziku obuhvaćenim osiguranjem:

- Ugovor o osiguranju za slučaj smrti
- Za slučaj doživljenja
- Mješovito osiguranje
- Osiguranje sa utvrđenim rokom isplate

Prema tome koga obezbjeđuje osiguranik:

- Lično
- U korist trećeg lica

Podjela sa aspekta broja uplata

Sa aspekta načina uplate premije životno osiguranje može biti:

- OSIGURANJE JEDNOKRATNOM PREMIJOM (mizom) i
- OSIGURANJE PREMIJAMA (koje je lakše podnijeti za osiguranika)

Podjela sa aspekta broja isplata (načina isplate) osigurane sume :

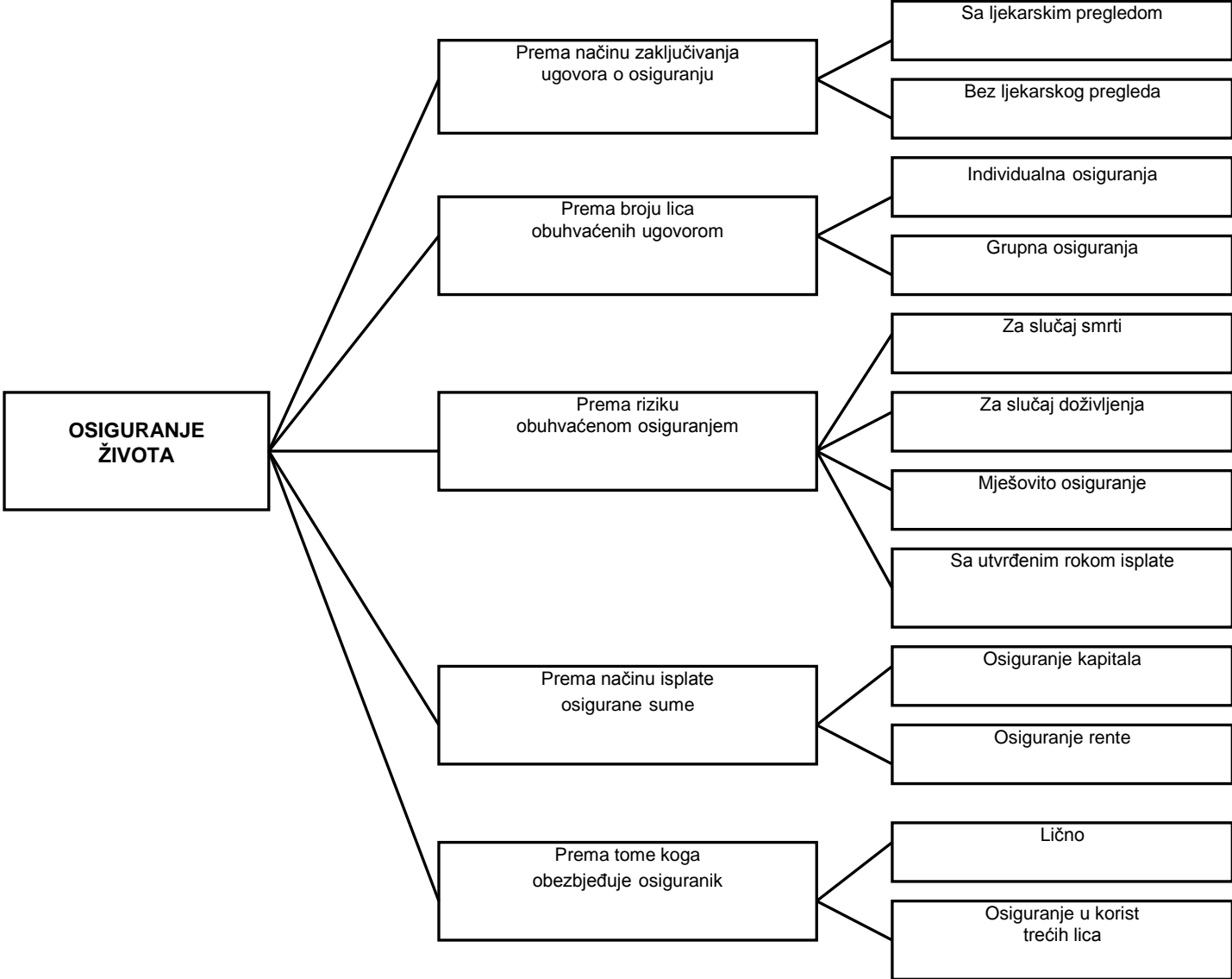
- OSIGURANJE LIČNE RENTE (više isplata), koja može biti neposredna doživotna, odložena doživotna, neposredna privremena i odložena privremena
- OSIGURANJE KAPITALA (jedna isplata), koje može biti za slučaj smrti (riziko osiguranje), za slučaj doživljenja i mješovito osiguranje

Dakle, u zavisnosti od kriterijuma prema kojima se vrši podjela, postoje različite vrste osiguranja života:

- prema načinu zaključivanja ugovora o osiguranju
- prema broju lica koja su obuhvaćena ugovorom
- prema riziku obuhvaćenom osiguranjem
- prema načinu isplate osigurane sume
- prema tome koga obezbjeđuje osiguranik: lično i osiguranje u korist trećeg lica

Podjela osiguranja života

Osiguranje života

- rekapitulacija

- Osiguranje života se odnosi na sva osiguranja kod kojih prestankom ili trajanjem života jednog ili više lica (osiguranika) dolazi do isplate osigurane sume od strane osiguravača.
- Osiguranje života, dakle, predstavlja ugovor kojim se osiguravač, nasuprot plaćenim premijama, obavezuje da isplati osiguraniku ili licu koje on odredi određenu sumu ili rentu u slučaju smrti osiguranika ili za slučaj njegovog doživljenja određenog vremena.

Osiguranje života s obzirom na rizik obuhvaćen osiguranjem

Rizik koji je obuhvaćen kod osiguranja života jeste neizvesnost trajanja ljudskog života. Osigurani slučaj može predstavljati smrt, doživljenje određene starosti ili istek određenog roka u kome može nastupiti jedna od ove dve okolnosti. U zavisnosti od toga čime je uslovljena isplata osigurane sume, odnosno prema riziku obuhvaćenom osiguranjem osiguranje života može biti:

- a) za slučaj smrti;
- b) za slučaj doživljenja;
- c) mešovito osiguranje;
- d) sa utvrđenim rokom isplate.

a) *Osiguranje za slučaj smrti*

- Nastupanje osiguranog slučaja kod ove vrste osiguranja vezuje se za momenat smrti osiguranog lica. Može se ugovoriti: da smrt osiguranog lica predstavlja osigurani slučaj u ma koje vrijeme se ostvaruje (doživotno osiguranje) ili samo onda kada se ostvari u jednom određenom periodu (privremeno osiguranje).

b) *Osiguranje za slučaj doživljenja*

- Kod osiguranja za slučaj doživljenja, osigurani rizik se realizuje (nastaje osigurani slučaj) kada osigurano lice doživi određeni broj godina. Ukoliko je u unaprijed predviđenom trenutku vremena osigurano lice još živo, osiguravač je dužan da isplati osiguranu sumu. Ovdje je cilj zaključenja ugovora o osiguranju, prije svega, obezbjeđenje osiguranika u slučaju starosti.

c) *Mješovito osiguranje*

- Mješovito osiguranje predstavlja kombinaciju osiguranja za slučaj smrti sa osiguranjem za slučaj doživljenja. Osiguravač je u svakom slučaju obavezan da isplati osiguranu sumu, bilo određenim korisnicima, ako smrt osiguranog lica nastupi prije isteka trajanja osiguranja, ili osiguranom licu kada ono doživi ugovoreni rok. Ovo osiguranje je najpovoljniji vid osiguranja za osiguranika pošto se njime osiguranik obezbjeđuje za slučaj doživljenja, a i svojim nasljednicima obezbjeđuje istu sumu za slučaj smrti.

d) *Osiguranje sa utvrđenim rokom isplate*

- Kod ove vrste osiguranja osiguravač se obavezuje da isplati osiguranu sumu osiguraniku ili korisnicima osiguranja u trenutku isteka roka koji je utvrđen u polisi. Ako osigurano lice umre prije roka utvrđenog u polisi, osigurana suma biće isplaćena njegovim nasljednicima, odnosno drugim određenim korisnicima, a obaveza plaćanja premije osiguranja prestaje. Ako je osigurano lice živo u momentu isteka osiguranja, onda se osigurana suma isplaćuje njemu samom ili drugim korisnicima.

U slučaju neplaćanja premije:

- Osiguravač nema pravo da naplatu traži sudskim putem
- Pismeno ga poziva da plati premiju u roku od mjesec dana
- Ako ne plati, raskida ugovor ako premija nije plaćena prve tri godine; inače, obavještava ga da smanjuje osiguranu sumu na iznos otkupne vrijednosti osiguranja

- Osigurati se može i na život trećeg lica (uz njegovu saglasnost)
- Za maloljetna lica treba saglasnost zakonskog zastupnika
- Dozvoljeno je kumuliranje štete i osigurane sume

Rizici isključeni iz osiguranja:

- Samoubistvo osiguranika
- Namjerno ubistvo osiguranika
- Ratne operacije
- Drugi rizici, ako je to posebno ugovoreno (smrtna kazna, zemljotresi, upravljanje letilicom, pogibija u toku krivičnog djela i dr.)

Obično se (bar 3 god. od osiguranja) korisniku osiguranja isplaćuje samo matematička rezerva, a ne osigurana suma.

Otkup osiguranja

- Ako su plaćene bar 3 godišnje premije, na zahtjev ugovarača, osiguranje se može prekinuti uz povraćaj plaćenih premija. Suma novca koja se vraća osiguraniku zove se otkup.
- Kapitalizacija je prekid osiguranja bez otkupa, sa smanjenim iznosom osigurane sume (bez daljeg plaćanja premija).
- Visina otkupne vrijednosti polise i kapitalizovanih vrijednosti nalazi se u tablici, iz ugovora.
- Otkup ne mogu zahtijevati povjerioci (izuzev ako je polisa predata u zalogu), kao ni korisnici osiguranja (izuzev ako se on može odrediti neopozivo)

- Polisom se određuju uslovi za avans, do visine otkupne vrijednosti polise
- Polisa može biti data u zalogu
- Potraživanja zastarijevaju za 5 god., odnosno za 3 godine kod neživotnih osig. (10 god. je objektivni rok zastarelosti)

Rizik u osiguranju života

- Osnovni je smrt osiguranika
Sa aspekta osiguravača:
- Rizik imovine (pad vrijed. plasmana)
- Rizik određivanja premije (smrtnost, kamatna stopa, troškovi)
- Rizik usklađenosti imovine i obaveza (ročnost)
- Nepredvidivi rizik (npr. promjena zakonskih propisa)

Inostrana iskustva- SAD

3 osnovne kategorije:

- Životno osiguranje
- Osiguranje od nezgoda i zdravstveno osiguranje
- Osiguranje imovine i osiguranje od odgovornosti

Na isti način se dijele i osiguravajuća društva

- NAIC (National Association of Insurance Commissioners)- vrhovni nadzorni organ, koji je ustanovio minimalne standarde finansijske regulative država
- Iznosi su neograničeni
- Korisnik osig. se slobodno bira
- Ako je ugovarač različit od osig. lica, potrebna je saglasnost

Podjela sa aspekta uključivanja štednje:

- Ugovori koji pružaju čisto osiguranje života (osiguranje na određeni rok)
- Ugovori koji kombinuju osiguranje i štednju-gotovinske polise (osim premije ž.o. uplaćuje se i tzv. gotovinska vr.)

U SAD su se doskora, osim osiguranja na određeni rok, od gotovinskih polisa najčešće koristile: doživotno (za cijeli život) i tzv. darovno osiguranje (“Dobijaš ako živiš i dobijaš ako umreš”).

Proizvodi osiguranja života

- Doživotno
- Darovno
- Univerzalno
- Prilagodljivo
- Promjenljivo
- Unit-linked (investiciono) životno osiguranje

Doživotno osiguranje života

- Stvarno doživotno, kod kojeg se premije plaćaju doživotno
- Doživotno uz ograničeno plaćanje, premije se plaćaju privremeno

Za razliku od osiguranja na određeni rok, gdje je zaštita predviđena samo na određeno vrijeme (isplata se vrši samo ako smrt nastupi u toku trajanja osiguranja), kod oba ova oblika isplata je безусловna. Osiguranik je zaštićen i za ostatak života.

Darovno osiguranje života

- Kod darovnog osiguranja, nominala polise se isplaćuje i u slučaju doživljenja i u slučaju smrti osiguranika, u toku trajanja osiguranja. Od 1984. ima loš poreski tretman u SAD, obzirom da se zahtijevaju premije koje znatno premašuju iznos naknada u slučaju smrti. Samim tim bilježi se pad prodaje ovog proizvoda životnog osiguranja.

Univerzalno osiguranje života

- Uvedeno je tek 1979. godine
- Razlikuje se u odnosu na tradicionalno doživotno osiguranje u tome što se premija, gotovinska vrijednost polise i nivo zaštite (do garantovanog minimuma) mogu mijenjati i prilagoditi na gore i na dolje. Takođe, kamate na gotovinsku vrijednost polise se usklađuju sa tekućim stopama (uz minimum od 4%)

Prilagodljivo i promjenljivo os.

- Kod prilagodljivog životnog osiguranja premija i gotov. vrijednost polise se mogu mijenjati u skladu sa mogućnostima pojedinca (uvedeno je 1971. godine, pa se može smatrati pretečom univerzalnog osigur.)
- Kod promjenljivog, osiguranik ima pravo investiranja gotovinske vrijednosti polise i snosi rizik investiranja. Iznos premije je fiksna, ali nominalna polise varira, zavisno od minimuma, a to je originalni iznos osiguranja. Osiguranik bira investicije (u akcije, obveznice, inv. fondove, nekretnine...).
- 1985. godine uvodi se i varijabilno univerzalno osiguranje (kombinacija univerzalnog i promjenljivog)

Unit-linked osiguranje

- Osiguranje kod koga je štedni dio direktno povezan sa vrijednošću investicione jedinice u uzajamnom fondu ili fondu osiguravajuće kompanije i kod koga je investicioni rizik prebačen na osiguranika. To je o vrsta promjenljivog (varijabilnog) osiguranja života.

Ostali oblici osiguranja života:

- Osiguranje života za otplatu hipoteke (nastavak plaćanja hipoteke i poslije smrti lica koje ima ovu obavezu). To je jedan vid kreditnog životnog osiguranja (na određeni rok, sa opadajućim dugom kako se zajam otplaćuje). Ovo osiguranje pruža zaštitu i povjerioca i dužnika od finansij. gubitka u slučaju smrti dužnika prije izvršenja obaveze.
- Polisa za osiguranje djece(npr. za njihovo školovanje)

Kod svih ranije pomenutih vrsta može se predvidjeti još i učešće u dobiti, zaštita od inflacije i drugi bonusi

POSLOVNA PRAKSA U OSIG. ŽIVOTA

- Ugovor- pismeni dokument koji se temelji na: ponudi, opštim i posebnim uslovima i posebnim klauzulama. Ako se ugovor sklapa posredstvom agencije, prave se 4 kopije (2 za agenciju i po jedna za ugovarače).
- Sastavni dio ugovora su ponuda, uslovi, tabela otkupnih vrijednosti i tabela smanjenih osiguranih suma bez daljeg plaćanja premije (kapitalizacija)
- Ponuda je predlog za zaključenje ugovora. Ako je osiguravač ne odbije u predviđenom roku, ugovor se smatra zaključenim. Potpisuju je obje strane.

Izbor tarife- primjer

- Tarifa I- osiguranje života bez lješkarskog pregleda (manje sume)
- Tarifa II- sa lješk. pregl. (veće sume)
- Tarifa III- osiguranje lične rente
- Tarifa IV- osiguranje života uz dopunsko osiguranje od nezgode (obično uz jednu istu polisuu)

Uslovi realizacije ugovora

- Prijava osiguranog slučaja

Ako nastupi osigurani slučaj, korisnik osiguranja podnosi Zahtjev za isplatu osigurane sume.